

DISSERTATIO,
CIRCA DIVERSA GENTIUM BARBARARUM
VITÆ GENERA ET CAUSSAS INGENII
EARUM CULTURAM IMPEDIENTES,
OBSERVATIONES NONNULLAS
GENERALIORES

Exhibens.

QUAM

Venia Ampl. Fac. Philos. Aboëns.

Publicæ Censuræ Subjiciunt

CAROLUS P. LINDAHL,

Philos. Mag.

&

OLAVUS ULLBERG,

Angermannus,

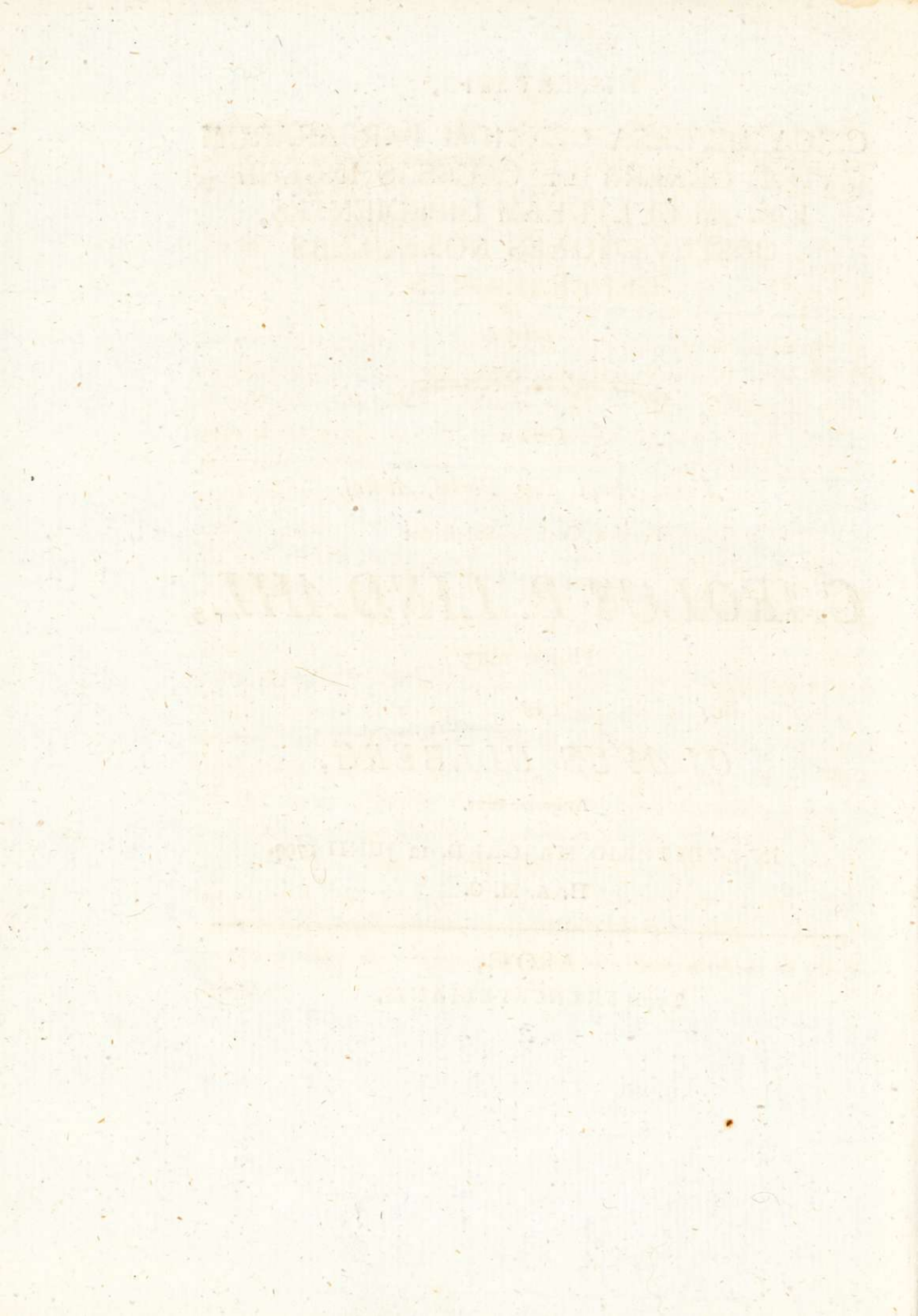
IN AUDITORIO MAJORI D. 12 JUNII 1799.

H. A. M. C.

ABOË,

Typis FRENCKELLIANIS.

3.

§. I.

Omnēs in universum homines ita esse conditos, ut non solum externa forma, verum præcipue animi dotibus, quibus sunt ornati, a brutis discernantur animantibus, innumerisque iisdem præstent modis; tam evidens est, ut de eo sanus nemo dubitet. Præter corpus enim, ignobiliorem nostri partem communiter habitum, sed re tamen ipsa, sive singularum partium artificiosissimam concinnitatem, sive totius inde emergentis structuram spectemus, etiam illud adeo excellens, ut sua venustate admirationem nostram merito provocet: aliis eisdemque multo nobilioribus animus præfulget facultatibus, quarum imprimis ope atque vi ceteris animantibus homo antecellit, maximamque suam prodit præstantiam. Homini nimirum, qui suis excolendis facultatibus prudentem navavit operam, concessum est, non solum rerum extra se positarum nexum perspicere, & ingenioso res obvias atque tractabiles inter se combinandi modo suis, quæ sæpe existunt necessitatibus subvenire; sed etiam veritatem cogitationum scrutari, aliosque earum participes clara atque distincta voce

A

red-

reddere, & eo tandem perfectionis pervenire, ut vota ac desideria sua sine gravi molestiæ sensu exsequi possit. Sicut itaque ingenia dextre excolta & practicis præcipue disciplinis enutrita, vel de obtenta sibi in sinu gratulari possunt felicitate, vel saltem huic fiunt proxima; ita iis, quorum facultates, quamvis benignitate ejusdem naturæ parentis æque felices, prorsus incultæ relinquuntur, vilius nihil atque contemptu magis dignum esse, facile quisque perspicit. Ignorantia enim obnubilat intellectum, ex qua tanquam ex fecunda matre errorum agmina gignuntur, matre ipsa turpiora. Ad majora se genitos conformatosque esse obliviscuntur; brutorum igitur mori similem degere vitam satis putant, in diem viventes, & summam in ignavo otio felicitatem ponentes, a feris animantibus sola facie & erecta forma dignoscendi. Cujusmodi feras omnique ingenii cultura plane destitutas gentes in multis terræ regionibus inveniri, omnis ævi Historia non minus quam itineraria Celebr. Virorum, quorum narrationibus non possumus non fidem habere, abunde testantur. Quamvis enim proprius hominis character sit ratio; tantum tamen abest, ut beneficam hanc ducem omnes sequantur, ut potius svavibus sensuum lenociniis se in transversum agi plerique mortalium patiantur. Quam ob causam, ut cultæ politæque gentes, felicitatem, qua fruuntur, non nisi multis prudentia atque consilio nixis consuetudinibus, institutis legibusque debent; ita horridum

ridum & ab ipsa remotum humanitate vitæ genus, quod barbaræ sectantur gentes, supinæ earum ignorantiae est tribuendum. In causas igitur, quibus gentes, quas barbaras appellamus, a cultiori statu remouentur, pro virili inquirere, specimen quaecunque editari Academicum, constituimus. Lectoris vero indulgentiam eo enixius expetimus, quod nos difficilem nostrisque, quas exiguas esse ingenue profiteremur, viribus superiorem tractandam suscepisse materiam, minime ignoramus.

§. 2

Ab argumenti vero ratione haud alienum esse existimamus, antequam ad institutum propius accedimus, quid de humani generis quasi primordiis censendum sit, nonnulla præmittere. In quanta vero abierint sententiarum divortia, primam generis humani adumbrantes Historiam, defectu quippe monumentorum aliisque difficultatibus ceu velamine obductam, notissimum est. Quamvis vero arbitri partes hac in re nobis sumere non sustineamus; illorum tamen opinioni accedendum esse putamus, qui, homines, quales in antiquissimis populorum monumentis in scenam prodeunt, si non ab initio, tamen per tristes aliquas rerum conversiones tales factos, quamdiu ruditatem priscam generis sui nondum exuissent & ad culturam quandam ingenii majorem progredi potuis-

fent, per montium juga & in densis filvarum recessibus bestiarum more dispersos, illum ad quem natura nos finxit, ignorasse habitum, ventrisque sedandi rabiem sibi solummodo fuisse curæ, perhibent. (a)

Calamitatibus vero haud raro expofiti, quibus homines, societatis præsidio carentes, vexari solent, & sanæ mentis omni quasi sopita vi, non mirum, si crude-

(a) "Es kommen in der That alle weltliche Schriftsteller darinn einstimmig überein, daß ehemals eine Zeit gewesen sey, da der Mensch überhaupt gantz unvernünftig und nur ein Kenner des sinnlichen gewesen ist, nemlich als er in der Welt nach Art der Thiere herumschweifte, bloß um Lebens Unterhalt zu suchen. Sie beschreiben uns die ersten Menschen in lauter kleine Gesellschaften zerstreuet, welche fast ohne bürgerliche Verfassung, ohne Gottes Dienst, ohne Wissenschaften und Künste, ohne Begriffe von Recht und Unrecht lebten, Keine anderer Begriff von den allerältesten Menschen, von denen man etwas weiß, ist zu folge der weltlichen Historie zuverlässig, welche berichtet: es hätten die Völcher, lange hernach, da sie zahlreicher geworden wären, gelernt, sich in Städte zu versammeln, das Land zu bauen, an Gott zu denken, nachgewissen Gesetzen zu leben, nützliche Künstler zu erfinden." *KRAFT Sitten der Wilden* p. 26. "Toutes les anciennes traditions déposent, que les premiers hommes menoient une vie peu differente de celle des animaux. *GOGUET de l'origine des Loix, des Arts, & des Sciences*, T. I. p. 7. Introd.

crudelia quævis sibi permetterent facinora, eo detestabiliora, quo magis ad mutuam generis cædem spectarent atque ruinam. (b) Hinc explicari posse putamus, cur rudes isti atque inculti homines, non nisi post longam annorum seriem, vel naturæ necessitatibus compulsi, vel vi quadam rerum contingentium, vel casu quodam adacti ex sese conservandi studio societates formaverint, fixa, quin & contigua sibi constituentes domicilia. Hæc vero ita ortas societates, alio quippe consilio non initas, quam ut homines conjunctis viribus aliorum in se violentos facilius reprimerent impetus, resque ad vitam sustentandam necessarias melius sibi prospicerent, exiguas prorsus, & illis, quibus jam auctis societatis membris, fruimur, commodis obtinendis haud pares fuisse, extra omnem dubitationis aleam positum esse videtur. Rebus enim, quibus humanum excolitur ingenium, quæque majorem agendi operandique viribus campum aperiunt stimulumque addunt, non satis adhuc vivide adficiuntur homines, silvis inhærentes & more bestiarum pasim vagantes. Quam arctus enim inter

A 3 ipsam

(b) "Die erste Absicht der Kriege aller oder doch der meisten wilden Völcher war gänzliche zerstörung des Feindes." MEINERS *Grundriß der Geschichte der Menschheit*, pag. 168. — "Krige og den tabende parts totale ødelegelse er fast et og det samme paa Kulden Guinea." RÖMERS *Efterretning om Kusten Guinea*, p. 3.

ipsam societatis & Scientiarum Artiumque indolem sit nexus, quantaque gaudeat vi ad ingenia excitanda dirigendaque certus regiminis civitatisque habitus, quisque sibi facile persuadebit. (c)

Hinc certi credimus, ipsam barbararum gentium vitæ indolem non parum impedire, quo minus de lætiori Scientiarum Artiumque statu sibi gratulari humanamque naturam ad veram suæ indolis effigiem exigere possint, & ex hac rudi barbaraque vita ad culturam quandam emergere non posse, nisi societatibus illis majoribus initis, quæ civitatum nomine veniunt.

§. 3.

Præter gentes agriculturam exercentes, easque, quæ cultiorem politioemque induerunt habitum, ceteræ, qua vitæ instituta, in *feras*, quæ piscatoriam & venatoriam, & *barbaras*, quæ pastoralem degunt vitam vulgo dispesci solent. (d) Ipso vero vitæ genere, quod piscatores amplectuntur atque venatores, progressibus artium litterarumque, quibus cultior vita distinguitur, nihil majores objicere remoras in aprico

(c) "Chez tous les peuples, l'état des Arts & des Sciences a toujours été intimement lié avec la constitution & l'état actuel du gouvernement, GOGUET p. 6. *Préface*.

(d) MEINERS l. c. p. 84.

prico est. Homini enim saltus atque riparum ambas pervaganti, incertum sæpe atque tenuem sibi paraturo victum, quam raro suppetit otium, animi sui excolendi facultates? Quam exiguos ad novas, quæ ad statum suum minus pertineant, perquirendas res, sentit stimulos? Profecto postquam latrantem sedavit stomachum, ab omni abhorret labore, donec urgentis necessitatis telum illum rursus excitet ad aliquid vel venatu vel piscatu acquirendum, ne inedia profusus consumatur. (e) Cibum avide desiderat, qualem sit habiturus, non curat. Difficultates, quas ferus sentit homo, facile removentur: desideria enim sua ultra rudioris naturæ primas necessitates non extendun-

(e) "Die wilden haben sehr wenig Bewegungs Gründe zur
 "Handlung, wenn ihr Bauch angefüllet ist: ihre Hütten
 "erfordern wenig fleiß; und ihre Bedeckung von thier
 "hauten noch weniger. Das jagen und Fischen beschäf-
 "tigt ihre ganze Thätigkeit. Nach einer grossen Er-
 "müdung bey dem jagen, ist die Ruhe süß, welche der
 "wilde verlängert, weil er keinen Bewegungs grund zur
 "Handlung hat, bis die zeit des jagens wider kommt."
 HOME *Versuch über die Geschichte des menschen*, T. I.
 p. 274. "Un Indien ne se laisse jamais accabler de sou-
 "cis, mais vit toujours dans une parfaite tranquillité. Na-
 "turellement indolent, si une substance suffisante est à sa
 "portée, jamais on ne le verra prendre des soins extra-
 "ordinaires ou s'éloigner beaucoup, quoique par là il
 "put s'en procurer une plus abondante ou plus recher-

duntur. Deliciarum atque opum æque ignarus, nec iis studet; sed arcus, sagittæ atque instrumenta piscatoria, ipsi male sanam habitanti casam sufficiunt. (f) Accidere quidem potest, ut nonnullorum animi alacritas, præcipue vero corporis tam agilitas, quam robur, gravibus hisce exercitiis augeantur, aliis in difficili hac palæstra plane succumbentibus; attamen omni destituti sociali consuetudine, quæ multa alias agendi præberet incitamenta, variaque subministraret negotia, quæ diversam virium culturam variarumque rerum usum postularent; nullos sentiunt animum excolendi stimulos, quibus a fera in cultiorem deducerentur conditionem.

§. 4.

Pastoralem summis quidam extulerunt laudibus vitam, & in Poëtarum quorundam carminibus digna hæc

"chée. Comme il n'a aucune espece d'affaire, il se livre
 "entierement à cette indolence, ne faisant autre chose
 "que manger, boire, dormir & se promener dans le
 "camp ou le village." CARVER *Voyage dans les inte-
 rieurs parties de l'Amérique Septentrionale*, p. 169.

(f) "In dem Jägerstande sind die menschen ganz mit an-
 "schaffung der speise, kleidung, wohnung und anderer
 "nothwendigen dinge beschäftigt, und haben weder
 "zeit noch luft auf beqwemlichkeiten zu denken." HOME
 Tom. I. p. 106.

hæc celebratur, quæ aureæ ætatis nomine insigniatur. Nec defunt argumenta, quibus robur huic sententiæ conciliare voluerunt, sed dum res ipsa contrarium loquitur, parum hæc ad assensum extorquendum valent. Negari quidem non potest, quin Pastores venatoribus cultura aliquantum præstent; quasdam enim elegantiores artes suos pastoralis vitæ otiis natales debere, constat: hinc tamen non sequitur, vitam pastorem culturæ ingenii atque hinc secuturæ bonorum morum esse satis idoneam. Quæ etiam ex Musica atque arte saltandi pro hac re desumi solent argumenta, levia sunt; cum apud omnes cognitæ gentes magis minusve cultas, has artes in usu & deliciis fuisse, omnes narrent Historici. (g) Præterea, naturalis instinctus vim hæc magis commonstrant, quam ut pro indicio culturæ, magni & ad politæ gentis modum æstimandæ, recte habeantur. Et Phantasia eo majori voluptate ad ea fertur, quod, vocibus cantui adaptatis, sensus non minus externi, quam animus simul demulceantur. Sicut qualiscunque gloriæ cupiditas, vel alia quævis causâ homines, artis licet scribendi expertes, ad res majoris momenti posteris

B

steris

(g) "Der Tanz und die Musik machen die größten Freuden der Wilden, die Zierden aller ihrer Feyerlichkeiten, und selbst den Glantz ihrer Gottes dienstlichen und Politischen Gebrauche aus." ISELIN *Geschichte der menschheit*, T. I. p. 312.

fferis quodammodo tradendas impellit. Poësin igitur apud Nomadicæ vitæ cultores etiam fuisse in infantili statu, prono quasi hinc fluit alveo. Scientias etiam pastoribus non prorsus ignotas, ut non negamus, ita, quid de earum habitu censendum sit, dubitari non debet. Quid? quod Historia fabulosis commentis atque deliriis referta, superstitiosa proinde & veram raro commendans virtutem morum doctrina, femina corruptionis sint, ex quibus, quamdiu in hocce vitæ genere persistitur, felicem excreturam messem ipsius rei natura sperare prohibet. (h)

§. 5.

Si vero jam allata non satis lucis nostræ afferre videantur sententiæ, mores institutaque vitæ, quibus insistere solent barbaræ gentes, propiori examini subjiciamus, & quorundam Itinerariorum testimoniis, quibus multum solet tribui, consultis, in causas, cur
in

(h) "So weit als die mundliche Ueberlieferung zurückgehet, so haben die Tartaren allezeit Heerden von Hornvieh und Schafen gehabt; und doch bleiben sie gewisser Massen nicht allein Jäger, sondern behalten auch das rauhe und wilde wesen ihres ehemaligen Standes." HOME T. I. p. 64. — "Et de Lapponibus idem dici posse, eorum vitæ ratio & culturæ gradus, in quo jam reperiuntur, docent.

in culturæ studio parum proficiant, inquiramus. Ab ipsa, quam agimus, vivendi ratione & rebus ad illam pertinentibus, quum nostrâ dependeant studia & perfectionis assequendæ stimuli; indolem vitæ pastoralis eam esse facile liquet, ut ad mores ferarum gentium emolliendos & a rudi illo statu ad cultiorem habitum deducendos, parum conferre posse videatur. Hæc enim vitæ ratio diu in uno loco manere homines non sinit, nec fixas habere sedes, sine quibus ingenii facultates excoli nequeunt; otium raro suppeditat, &, ut istud mutant vitæ genus, vix ulla urget necessitas. Pecora, quibus pascendis unice occupantur, cum illis præbeant quæ ad victum cultumque præcipue sint necessaria; non mirum, si nullis aliarum rerum destineantur curis, quibus ingenia in fœcordia sepulta, possent excitari, ferocitas mitigari, humanitatisque principia inferri. Quam ob causam, ut fortiori aggressori bona, quibus gaudent, cedere ipsi coguntur; sic quoque alios, quos se inferiores arbitrantur, suis vi privare commodis, honestum magis quam inhumanum putant. (i) Cum igitur nullus va-

B 2

leat

(i) "Sie kannten das Eigenthum des Bodens noch nicht, und sie konnten also keine Ungerechtigkeit darinn finden, andere zu zwingen ihr Land zu verlassen, da es ihnen so wenig Mühe machte, dem ibrigen zu entsagen." ISSELIN T. I. p. 297. "Das Recht des stärckern ist — wir wollen es nur gestehen — in dem menschlichen Sy-

leat apud eos sensus justæ rectique, neque sanctitas ullæ juris dominii vigeat, sed terras omnes habeant communes; in rudibus hisce hominibus stimulos illos frustra quæsieris, quibus constantiæ, gloriæ, honoris, justitiæ ceterarumque virtutum studia excitentur: paupertatis quoque metu, pastu ac felici pecorum & armentorum proventu sensim sublato, inertiam atque ingenii socordiam se totos dant, vigoremque animi torpescere finunt. Artem ignorantes metallicam (k), eorum cum aliis commercia, quæ sola constant mercium permutatione, valde exigua sunt, ejusque indolis, ut, qui ex bene instituto latiorique commercio fructus colligi solent, ab iis haud percipiuntur. Neque quisquam nescit, quantum ad nostræ indolis perfectionem promovendam societates cum aliis bene institutæ faciant atque familiaritates. Barbaras vero
 & ar-

”Iteme das erste Gesetz; herrschte in kleinern Familien
 ”und zwischen Familien so gut, als es noch jetzt zwi-
 ”schen den Völkern den ausspruch thut” STEEB *über*
den menschen, T. 3, p. 1258.

(k) ”La decouverte des metaux est probablement due au
 ”hasard: mais c’est aux besoins & à l’industrie des peu-
 ”ples, qui se sont adonnés à la culture de la terre, que
 ”nous devons la metallurgie, c’est à dire, l’art de tra-
 ”vailler des metaux, & celui de les faire servir à tous
 ”les differens usages auxquelles ils sont propres.” GO-
 SSET T. I, p. 297.

& artium cultura destitutas gentes, illo plerumque vanæ gloriolæ duci studio, experientia testatur, ut se aliis gentibus præstare putent: nulla proinde cum aliis agentes artium & morum commercia, sed despectui eas habentes & odio in eas sæpissime flagrantes adeo implacabili, ut bello se invicem iterum iterumque aggrediantur & cædes rapinæque increbrescant, non uno nomine morum culturæ artiumque progressibus inimicæ. (l) Opinioni huic superbæ, quam de se suisque rebus, moribus atque institutis, gentes rudes atque barbaræ plerumque fovent, haud parum tribuendum est, quod culturæ suæ vix unquam quærant subsidia, nec quibus ad cultiorem habitum sensum deducerentur, curent adminicula. Sua itaque æstimantes, aliorumque populorum, politioris status fama inclarescentium, mores atque instituta contemnentes (m); nihil est, quod illos a fero isto

B 3

atque

(l) "Die beständigen Kriege unter solchen kleinen Nationen sind unstreitig die größten Hindernisse ihrer anbauung. Die Ausbreitung menschlicher Empfindungen, die Erweiterung der Gefelligkeit, die Verbesserung des Umgangs, die Mittheilung der Entdeckungen, werden dadurch gehemmet und erschweret; und die zur reifung der Erkenntnisse und der Erfindungen nöthige Ruhe wird dadurch zerrüttet." ISELIN T. I. p. 282.

(m) "Die Leute von Congo glauben, die Welt sey das Werk der Engel; ausgenommen ihr eigenes Land, welches sie

atque rudi vitæ genere, cui adhærent, avocare, & ad statum, naturæ humanæ magis convenientem, amplectendum ducere valeat. Hinc inimico plerumque in artes humaniores non minus, quam mechanicas, quæ in cultiori hominum statu exercentur, feruntur animo, & his dum indulgent erroribus, ut suæ præfertim ignaviæ faventibus, non facile adducuntur, ut suam operam & studium iis dicare velint rebus, ad quas animi quædam contentio vel insolitum laboris genus requiratur. Ad impedimenta, quibus gentium barbararum in cultiori vitæ habitu quærendo retardantur atque retinentur progressus, cultus quoque, quem amplectuntur, Religiosi, linguarumque diversitatem referendam esse, eo rectius existimamus, quo certius constat, illam ansam sæpissime præbuisse malis, quæ gentibus variis accelerarunt ruinam, & hancce haud raro id effecisse, ut nulla officia neque humanitatis jura, exteris, quas Barbaras vocare solebant, se debere putarent. (n)

§. 6.

*für das Werk des Höchsten Baumeisters halten. Die
 *Grönländer haben von sich selbst einen sehr hohen Begriff: und in geheim spotten sie über die Europäer, oder *Kablunets*, wie sie Dieselben nennen Sie verachten
 *Künste und Wissenschaften, und bilden sich viel ein auf
 *ihre Geschicklichkeit die Murschweine zu fangen, welche sie für die einzige nützliche Kunst halten." HOME
 T I. p. 295.

(n) *Der Fremde wurde der Feind des Landes Gottes, da

§. 6.

Quamdiu igitur tanta sint, quæ viribus hominum exercendis objiciantur impedimenta, latiorque adeo præclusus sit campus, occasionem præbiturus suum excolendi ingenium; frustra quoque ab illis expectantur virtutes, quarum studio ad humanæ naturæ dignitatem rite tuendam, ducerentur. Tanta enim homines, in rudiori statu degentes tenentur inertia ignavia atque otii cupiditate, ut inviti has, quæ in alteram abierunt naturam, deferant consuetudines & ad diversum vitæ tenorem transeant. Ubi vero junctarum virium sensissent utilitatem & ex crescenti hominum multitudine suas necessitates auctas quidem, sed insimul plures eisdem satisfaciendi modos ex culta terra sibi ministrari, prævia experientia didicissent, ad illam quoque colendam, quo major rerum suppeteret copia, quibus vitam sustentarent, necessitas eos adegit.

Illius igitur artis, quam agriculturam appellamus, naturam & eximiam, qua variis hominum necessitatibus sese commendat, utilitatem attento perpen-

er nicht in seinem Schutze war; er war ein Barbar, und nur in demjenigen verkehrte man die Recht der Menschheit, welcher die gleichen Götter anbetete, die gleiche Sprache redete, und die gleichen Gebrauche beobachtete. ISELIN T. 2, p. 74.

pendenti animo, persuasum facile erit, eam quasi matrem aliarum fere artium habendam esse, humanumque genus, ex feritatis atque ignorantiae sordibus vix emergere, nobilioremque sibi induere formam unquam potuisse, nisi ea, quacunque ex causa id factum fuerit, inventa, eamque felici successu exercere didicissent homines. Ex antiqui temporis Historia edocemur, hanc artem divinos prorsus æternosque suis peperisse auctoribus honores: Neque aliter esse potuit, quam ut, tanquam summi mortalium benefactores, summis celebrarentur laudibus, qui promovendis generis nostri commodis atque felicitati eximiam adeo navarunt operam. Exuant necesse est homines, huic arti labores impendere incipientes, priscos suos incultos atque horridos mores. Postquam enim perspexerunt incommoda plurima, quibus vita laborat solitaria, facillime tolli vel saltim quadantenus minui posse, si communi quodam vinculo invicem continerentur; in societatis quoque formam qualemcunque coaluerunt, atque frequentiora inter se instituere ceperunt commercia. Ubi enim agris colendis adsuetae sunt gentes, magis quoque quam antea mutuo indigeant auxilio necesse est, & hinc latior variarum artium culturæ aperitur campus & propinquior virium nascitur conjunctio. Ad quam rem promovendam necessitas haud parum confert, qua urgentur fixa sibi eligendi habitacula, primum quidem eum in finem constituta, ut aëris contra injurias se defenderent, deinde

inde vero, artibus feliciori cultis successu, in eam permutata formam, ut commode in illis habitari possit. Sic Architectura vix ac ne vix quidem ad illum perfectionis gradum, quem nostro tempore tenet, evecta fuisset, nisi agricultura, cui ceteræ quoque multæ artes suam debent originem, eam suppeditasset rerum copiam, eaque adminicula, quibus ad incepta tantæ difficultatis perficienda, opus erat. Quam enim difficile, ne dicam impossibile esset, lapideas exstruere domos & ponere statuas, ac saxo vel metallis figuras inculpere, si alia, quam ex lapide confecta, sola gentibus agriculturam non exercentibus cognita atque usitata, non haberemus instrumenta! Et quis non videt, quam multas frumenti usus extruserit artes? Neque gentibus prius mos fuit, in agros jus sibi acquirere, certisque eos circumsepire limitibus, nisi ubi agricultura obtinuit. (o) Atque ortum sic jus domini & hæreditatis, imperiis quoque præbuit occasionem (p), quorum vi facta tecta que servaretur possessio. Et hinc in sequentibus seculis variæ artes sunt inventæ, non tantum naturæ necessitatibus, sed vitæ quoque politioris commoditatibus inservientes. Gentes quoque, agricolarum vitæ rationem degere incipient-

C

(o) "Non fixus in agris, qui regeret certis finibus, arva
"lapis." *TIBUL. Eleg. 3. Lib. I. v. 43.*

(p) "Itaque ex agrorum divisione inventa sunt jura." *MAR-
CROBIUS Saturnat. L. 3. Cap. 12: v. 413.*

pientes, Religiosumque amplexas cultum, multum de prisca superstitionibus exuisse & saniozem induisse habitum, pluribus comprobatum est historicis documentis. (q)

Jam allata, qua partem saltim, eum exhibent ordinem, easque mutationes, quibus sensim lentisque quasi passibus e barbarie in cultiorem statum gentes pervenerunt: quibus tamen animum advertere minime potuerunt, quamdiu vagam illam, feram atque ruditatem redolentem degerent vitam. Quæ vero de diversis hominum vivendi rationibus præterea dicta sunt, commoda, quæ singulæ afferant, ostendunt, gradusque indicant, quibus ad culturam ulteriorem progredi possint homines: ac nexu sic inter cultiorem vitam & artium atque scientiarum studium constituto, hisce quid debeat illa, significare conati sumus.

(q) Vid. *Dissert. de nexu inter vitam familiarem & opinioniones gentium*, Prætid. Prof. Celebr JAC. FREDR NEIKTER, Upsaliæ ed. item *Histoire Philosophique & Politique*, par RAYNAL, T. 2. p. 172.